

Grupa demonstranata, uključujući štrajkače glađu, koja su se prevezli kolicima, stigla je do Tirane 25. februara 2017. godine, nakon četvorodnevno marša od svog rodnog sela Zharrëz u južnoj Albaniji. Grupa, koju je podržala organizacija civilnog društva Nisma Thurje (Hashtag inicijativa) i koja je ohrabrena od strane ljudi duž svoje rute, došla je u glavni grad kako bi protestovala protiv hidrauličnog frakturisanja (obično poznatog kao „fracking“) koji se odvijao na naftnom polju Patos-Marinza, pored njihovog sela. Samo nekoliko dana kasnije, albanska vlada je usvojila nacionalni moratorijum na hidraulično frakturisanje i pristala je da izvrši kompenzaciju stanovnicima sela za štetu koja je naneta njihovoj imovini.

U ovom slučaju, kineski investitor, privatna kompanija GeoJade, nije pregovarala o inicijalnom ulasku u zemlju, niti je učestvovala u prve tri godine posredovanja koje je vodio Savetnik ombudsmena za usklađivanje zakona (CAO, koji predstavlja mehanizam za poštovanje propisa Međunarodne finansijske korporacije ili IFC, grane Svetske banke koja se bavi privatnim sektorom). Nakon preuzimanja poslovanja kanadske kompanije Bankers Petroleum u Albaniji, GeoJade je nasledio problematičnu situaciju, koja uključuje lokalni otpor i tekuću istragu u vezi sa poštovanjem zakona, koja se brzo pogoršala jer se broj nepoželjnih incidenata povezanih sa hidrauličnim frakturisanjem znatno povećao. Lokalne zajednice su to shvatile kao dokaz intenziviranja fracking-a, što je dovelo do sukoba sa GeoJade-om.

Koncesionarska prava na naftnom polju stečena su 2004. godine od strane Bankers Petroleum. Kompanija tvrdi da je „najveći direktni strani investitor, najveći poreski obveznik i jedan od najvećih poslodavaca“ u Albaniji. U toku septembra 2016. godine, GeoJade je kupio Bankers za CAD 575 miliona i preuzeo ekstrakciju i daljnje istraživanje najvećeg kopnenog naftnog polja u Evropi, Patos-Marinza. Hidraulično frakturisanje je prvi put koristilo privredno društvo Bankers 2008. godine, a posledice su se osetile ubrzo nakon toga. Stanovnici sela su prijavili zagađenje vode za piće i poljoprivredu, kao i štetu na svojim domovima usled zemljotresa izazvanih hidrauličnim frakturisanjem. Prema odeljenju za seizmologiju Instituta za geonauku, energiju, vodu i životnu sredinu (IGJEUM), Politehničkog univerziteta u Tirani, tokom septembra do novembra 2016. godine u Zharrëzu bilo je više od 2700 zemljotresa - više od trideset dnevno. Stalno drhtanje uzrokovalo je pucanje zidova kuća, otvaranje krovova, te je veliki broj stanovnika sela prijavio da se plaše za svoj život. Kompanija je uporno negirala bilo kakve greške i podržana je u svojoj tvrdnji dopisom od IGJEUM-a iz 2012. godine, u kome se tvrdi da je Zharrëz prirodno područje visokog seizmičkog intenziteta - ali pismo nikada nije objasnilo kako je moguće da je postalo tako seizmički aktivno tek nakon 2008. godine. Stanovnici sela su protestovali mnogo puta pre nego što je GeoJade preuzeo Bankers, ali kompanija ih je

pridobila angažujući stanovnike sela koji su bili u manjini po tom pitanju ili članove njihove porodice, odnosno iznajmljivanjem njihove zemlje. Stoga se krhki suživot između ekonomskih potreba i brige za životnu sredinu nastavio do 2016. godine. Službena istraga o poštovanju propisa pokrenuta je od strane CAO-a 2013. godine, koja je, između ostalog, uključivala uspostavljanje grupe za dijalog koju čine predstavnici lokalne zajednice i kompanije Bankers.

Situacija se, međutim, pogoršala nakon što je GeoJade stekao Bankers Petroleum usled pojačanog hidrauličnog frakturisanja koji je svakodnevno izazivao velike zemljotrese. Ubrzo nakon preuzimanja, 2017. godine, na tom području se dogodila velika eksplozija u toku fracking-a, što je izazvalo nekoliko zemljotresa i izazvalo bes stanovnika. Pored toga, prekinuta je komunikacija između lokalne zajednice i Bankers Petroleum-a. GeoJade je otplatio zajam u iznosu od 55 miliona američkih dolara koji je IFC odobrio Bankers-u, tako da više nije imao obavezu da učestvuje u procesu posredovanja CAO-a. Nakon višemesečnog perioda neaktivnosti, GeoJade je na kraju pristao da se ponovo uključi u proces formalnog usaglašavanja sa CAO-om, koji je do tada izgubio zamah i veru lokalne zajednice. Meštani su i dalje nastavili da se mobilišu, tražeći pomoć putem Hashtag inicijative tokom decembra 2016. godine. Njihov cilj je bio da se organizuju protiv privrednog društva i da zahtevaju prestanak postupka hidrauličnog frakturisanja, te da zatraže nadoknadu za već učinjenu štetu. Njihova akcija je započeta jednonedeljnim štrajkom glađu, i ubrzo je ponovljena, pošto vlada nije uspela da interveniše na način koji je obećala. U međuvremenu, povezani video snimci i vesti postali su viralni na albanskim društvenim medijima.

Sedamnaestog dana štrajka glađu, stanovnici sela su odlučili da eskaliraju svoj protest. Njihov cilj je bio da podignu svest i čučnu pred Ministarstvom energetike dok vlada ne ispuni sledeća tri zahteva: (1) hidraulično frakturisanje mora da bude zabranjeno kao metoda, i to putem izvršnog naloga; (2) puna nadoknada fizičkih oštećenja kuća i (3) potpuna sanacija životne sredine. Više od četrdeset ljudi iz Zharrëza krenulo je peške prema Tirani, oko 130 km severno. Dok se grupa kretala ka glavnom gradu, u njihovu misiju su se uključili aktivisti, javne ličnosti i akademici, koji su se pridružili maršu i podigli svest u društvenim medijima. Kada je grupa stigla do Tirane, više hiljada ljudi im se pridružilo u znaku podrške. Nakon četvorodnevne sednice u Ministarstvu infrastrukture i energetike, vlada je ponudila moratorijum na fracking i potpunu nadoknadu za oštećenu imovinu, te je pokrenula arbitražni postupak protiv Bankers Petroleum-a.

Ukratko, albanski slučaj ističe se po tome što je kineski investitor bio privatni subjekt, a ne državni, a njegov način ulaska nije bio preko bilateralnih pregovora s albanskom vladom, tokom kojih bi investitor mogao da oblikuje uslove dogovora u svoju korist uz pomoć kineske

države. U praksi je to značilo da je kinesko rukovodstvo Bankers Petroleum-a posle septembra 2016. godine moralo da se pridržava uslova rada u kojima nije imalo uticaja prilikom formiranja istog. Kao što pokazuje zastoj postupka posredovanja nakon sticanja Bankers-a, kineski investitor u početku nije imao ni znanje ni želju da se pozabavi kontroverzama oko postupka hidrauličnog frakturisanja na toj lokaciji. Kada je hidraulično frakturisanje ubrzano usred posredovanja, to je odmah potkopalo proces koji podržava Svetska banka, radikalizujući lokalne demonstrante i civilno društvo koji su u relativno kratkom roku uspeali da nagovore državu domaćina da se angažuje u njihovu korist. Ova akcija pokazala da je došlo do loše procene kada je u pitanju lokalna politička klima što je na kraju dovelo do moratorijuma na postupak hidrauličnog frakturisanja u zemlji. Drugim rečima, kineski privatni investitor preuzeo je već kontroverzan projekat, zaoštrio je sukob i nije uspeo uspešno da lobira kod albanske vlade. Nakon što su se javni protesti pojačali i kada je podrška Bankers-u postala politički neugodna, država domaćin je brzo okrenula leđa prioritetima kineskog investitora. Konačno, ovaj slučaj pokazuje ključnu važnost tačke ulaska. GeoJade je propustio ključnu prednost koju su kineska državna preduzeća uživala u drugim zemljama, a to je politički uticaj kineske države u početnim fazama pregovora i dogovora. Pošto su GeoJade-ove ubrzane fracking aktivnosti dovele u pitanje kontekst poslovanja dogovorenog između albanske države i Bankers-a pod okriljem IFC-a, navedeno privredno društvo se suočilo sa velikim otporom lokalne zajednice i države domaćina.

Izvor: journals.sagepub.com